

ایران و ایرانیان در متون تاریخی بعد از اسلام

دکترصادق سجادی با بیان اینکه ایران به چه معنی است گفت: نام ایران در متون و اسناد باقیمانده از دوران باستان به معنی سرزمین آریائی‌ان، یا چنانکه در متون اوستایی آمده است: ایران ویج، سابقه ای بس کهن دارد.

دکترصادق سجادی با بیان اینکه ایران به چه معنی است گفت: نام ایران در متون و اسناد باقیمانده از دوران باستان به معنی سرزمین آریائی‌ان، یا چنانکه در متون اوستایی آمده است: ایران ویج، سابقه ای بس کهن دارد.

به گزارش خبرگزاری مهر، اولین نشست از سلسله کنفرانسهای هویت ایرانی «ایران، ملیت، تاریخ و فرهنگ» که قرار است به صورت دوره ای برگزار شود؛ یکشنبه هفدهم اسفند ماه ۱۳۹۳، در مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی با حضور شخصیت‌های فرهنگی، دولتمردان، دست‌اندرکاران و علاقمندان به فرهنگ ایرانی آغاز به کار کرد. دکتر صادق سجادی، معاون پژوهشی مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی در این نشست درباره ایران و ایرانیان در متون تاریخی بعد از اسلام سخن گفت.

سجادی گفت: نام ایران در متون و اسناد باقیمانده از دوران باستان به معنی سرزمین آریائی‌ان، یا چنانکه در متون اوستایی آمده است: ایران ویج، سابقه ای بس کهن دارد. اما نکته مهم آنکه پس از دولت مادها، ظهور و گسترش امپراتوری هخامنشی - پارسی، مخصوصاً وجود شاهانی چون کوروش و داریوش و پیکار با حکومتها و اقوام غیر ایرانی از بابل تا یونان، و پیشروی تا مصر؛ و آنگاه پس از فترتی نسبتاً طولانی، ظهور ساسانیان و اعاده قدرت و استیلای امپراتوری پارسها سبب شد تا اقوام و حکومت های دنیای قدیم «پارس» را بر همه قلمرو، و «پارسی» را بر همه مردم این سرزمین اطلاق کنند.

این عضو شورای عالی علمی دائرةالمعارف بزرگ اسلامی در ادامه افزود: این تلقی در میان همسایگان ایران، مخصوصاً رومی ها و عرب ها نیز وجود داشت و به عصر اسلامی هم راه یافت. اطلاقات فارس (پارس) و فرس (پارسیان) بر ایران و ایرانیان در متون عربی دوره اسلامی هم از اینجااست. در واقع مقصود همه مورخان و نویسندگان عصر اسلامی از فارس و فرس، ایران و ایرانیان، یعنی «ذکر جزء و اراده کل» بوده است؛ با این همه جالب توجه است که بعضی از مورخان و نویسندگان، اعم از مورخان و نویسندگان ایرانی - عربی نویس یا اصلاً عرب، متوجه سبب این اطلاق بوده اند و در موضعی مهم در آثار خود، از ایران و ایرانیان به معنی موسّع خود یاد کرده اند و بعضاً مرزهای ایران در ادوار مختلف را هم نشان داده اند.

وی افزود: قصد من از ارائه گزارشی درباره نام و سرزمین ایران و فارس در بعضی از متون تاریخی و جغرافیایی عربی به عصر اسلامی تا عهد ایلخانان، اثبات قدمت این نام و عنوان، یگانگی اطلاقات ایران و فارس / ایرانیان و فرس؛ و نشان دادن جهل مطلق یا تهور جاهلانه یا عامدانۀ کسانی است که این نام و عنوان را جدید دانسته اند؛ یا با قوم گرایی های بی اساس، کاربرد کلمۀ پارسی / فارسی در متون کهن را، مقابل و معارض دیگر اقوام ایرانی قلمداد می کنند.

در بخش دیگری از این همایش: دکتر عنایت الله فاتحی نژاد مدیر بخش دائرةالمعارف عربی در مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی در این همایش درباره ایران در متون کهن ادب عربی سخن گفت.

فاتحی نژاد گفت: در متون ادبی پیش از اسلام که مشتمل بر اشعار و قصاید و خطبه‌های مشهور عصر جاهلی است به ندرت به نام‌های فرس، العجم، الأعاجم و مملکت الفرس یا اهالی فارس اشاره شده است اما در منابع دوره اسلامی و در نخستین کتابهای ادب و مجموعه‌های شعری بارها از ایران با نام بلادالعجم، بلاد فارس، مملکة الفرس و اهل فارس یاد شده است و حتی برخی از ادیبان و مولفان و مولفان به پیروی از جغرافی نویسان قلمرو ایران را نیز در دوره‌های مختلف در آثار خود آورده‌اند.

در این مقاله که با اتکا بر کهن‌ترین منابع ادبی و مجموعه‌های شعری (تا قرن پنجم هجری) تالیف شده، نام، مردم و سرزمین ایران در آثار مولفان و ادیبان مشهوری همچون حافظ، ابن قتیبه، اصفهانی، ابوجان توحیدی، همزه اصفهانی و ثعالبی، نیز نخستین فرهنگهای لغت عربی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.